

Sloužit světu je dobrý pocit

Na začátku všeho byl... **Gary**

Edwards. Americký umělec,

divadelník, který silou své

nezměrné energie vykopal

základy a vystavěl celý dům,

ve kterém se Zdravotnímu

klaunovi dobře žije. O tom,

jak se z malého nápadu může

vyloupnout krásné posláni,

si povídal s uměleckým

ředitelem Zdravotního klauna

Petrem Jarčevským.

TEXT Petr Jarčevský,
umělecký ředitel Zdravotního klauna

Kdy jsi vlastně poprvé zkoušel klaunovat v nemocnici?

Když půjdeme úplně na začátek, moje první návštěva v nemocnici se odehrála v sedmdesátých letech v Americe. Ještě jsem byl na škole, byl to takový sociální experiment, nic víc. A musím říct, že to moc nefungovalo. Přišel jsem sám do nemocnice a nabídl jsem jim to na zkoušku. Jeden doktor byl vstřícný, ale i ten mě nechal klaunovat jenom v čekárně. Nakonec mě pustili na jeden pokoj, ale pak řekli: To stačí, nashle... Taky jsem klaunoval třeba ve vězení. To nefungovalo už vůbec. (smích)

Kdy se odehrála tvoje první klaunská návštěva v české nemocnici?

Snažím se vzpomenout si, kde to bylo... Už vím, v Ostravě! Znal jsem totiž jednu paní, která zase znala psychologa v nemocnici v Porubě. V té době už jsem věděl o podobných projektech jinde. Byl rok 1998 a klaunské návštěvy už běžely v Německu, v Rakousku, v Holandsku, v Belgii...

A tenkrát jsi dělal ještě něco jiného? Třeba hrál divadlo?

Devět měsíců z roku jsem trávil na turné. Každý rok jsem měl nové představení, nějakou komedii, a vyrážel jsem na cesty po celém světě. Hlavně po Evropě, ale hrál jsem všude – v Japonsku, v Číně, Jižní Americe, Severní Americe, ve dvaceti evropských zemích. A pak už jsem toho měl dost. Dělal jsem to už dlouho a chtěl jsem něco jiného.

A z toho se nakonec stalo klaunování pro nemocné děti...

Doba už byla jiná, než když jsem klaunování v nemocnici zkoušel poprvé. Všude byli naprosto otevření. Brzy bylo jasné, že je ten nápad vítaný, a že to funguje dobře. Hned jsem začal na několika místech, nejdřív v Ostravě a potom tady blízko v Pardubicích, v Ústí nad Orlicí.

V jiných zemích vystupovali klauni většinou ve dvojicích nebo sólo? Protože ty jsi tady ze začátku všechno dělal sám.

Ano, začínal jsem tady sám. Nikoho jsem tu totiž neznal. Ale už předtím jsem párkrát dělal v zahraničí workshopy pro jiné klauny, kteří pracovali v nemocnicích, takže jsem viděl, že ve světě to začíná být běžné. Nebo běžné možná ještě ne, ale že se to začíná obecně přijímat. Začal jsem hledat další klauny, podařilo se mi najít takovou malou skupinku herců, kteří to chtěli zkusit.

Takže cesta ke sdružení byla už jasná?

Sdružení jsem založil, ale mezitím jsem měl půl roku pauzu. Dostal jsem totiž práci v Německu na Expu. Dělal jsem jedno takové dost šílené představení. Hrál jsem pět měsíců, osmkrát denně, dvacet dní každý měsíc. Na konci jsem měl opravdu dost. Párkrát jsem se přistihl, že stojím na pódiu a nevím, v které části představení vlastně jsem. Když to děláš tolikrát po sobě a máš přestávku jen nějakých pět minut, div ti z toho nepřeskočí. Ale právě tyhle peníze jsem použil k tomu,

VIDĚL JSEM V TOM POTENCIÁL.
DVEŘE JSEM MĚL VŠUDE OTEVŘENÉ.
A KDYBYCH MĚL JEZDIT PO CELÉ ZEMI SÁM,
VŠECHNO BYCH TO NESTÍHAL.

abych založil sdružení. Otevřel jsem bankovní účet pro Zdravotního klauna, vložil jsem na něj peníze a našel jsem v Praze kancelář, takovou garsonku, pamatuješ? Mám fotku té naší první skupiny – udělali jsme ji tam v té garsonce. Postavil jsem si tam taky patrovou postel, abych měl kde spát.

Proč ses rozhodl založit sdružení, navázat na sebe několik dalších desítek lidí a starat se o ně? Mohl sis říct: ta práce se mi líbí, můžu to dělat v nemocnicích, ve vězeních, sám nebo ve dvou.

Viděl jsem v tom potenciál. Dveře jsem měl všude otevřené, a kdybych měl jezdit po celé zemi sám, všechno bych to nestíhal. Kromě toho jsem byl také v kontaktu s jinými sdruženími. Uměl jsem si tedy docela dobře představit, co by se tady dalo všechno dělat.

Vlastně ses trochu vzdal radosti z té přímé práce a musel jsi něco obětovat, abys zároveň fungoval jako manažer, komunikoval... na to ses ale těšil, ne?

Hlavní důvod, proč jsem se do toho pustil, nakonec byli lidé. Ano, mohl bych to dělat sám, ale pro mě ten projekt byl a pořád ještě je o lidech. Možná si vzpomeneš, jak jsem od začátku říkal, že chci vybudovat projekt, který by dal místním umělcům nějaký pevný základ. Uvolnili by si tak ruce na uměleckou tvorbu mimo nemocnici. To k tomu vždycky patřilo. Víím, jaké to je, být umělec na volné noze. Někdy máš hlad, jindy zase pocit, že ti patří celý svět. Sám jsem ve svém uměleckém životě žádné jistoty nebo jistý základ neměl, ale vždycky jsem si říkal, že by to nebylo špatné. Tak jsem to zkoušel vytvořit aspoň pro ostatní. A to se, myslím, podařilo.

Takže ani na začátku jsi neuvažoval o tom, že by to byla dobrovolná práce?

Ne, protože dobrovolná práce nefunguje. Bývá to na úkor

VŽDYCKY JSEM VĚŘIL, ŽE ROZESMÁVAT LIDI JE DOBRÁ VĚC, ŽE TO SVĚTU NĚJAK POMÁHÁ.

spolehlivosti. Vždycky jsem taky vyžadoval určitou úroveň profesionality. Zdravotní sestry také nejsou dobrovolnice. Nemůžeš přece pustit do nemocnice dobrovolného lékaře, člověka bez potřebné průpravy, vzdělání, certifikace... to by taky nefungovalo. Nemocnice je prostředí, které vyžaduje profesionály. A když lidem nic neplatíš, nemůžeš po nich nic chtít. Na začátku jsme moc neplatili, protože jsem neměl tolik peněz a všechno jsem financoval ze svého. Ale vždycky jsem měl pocit, že to nakonec bude fungovat.

To je pro tebe typické, to přesvědčení, že to bude fungovat. Ale pak přijdou chvíle, kdy to nefunguje. Jak to řešíš?

Já to ale vidím jinak – spíš jako drobné překážky. Člověk se navíc tím procesem učí.

Na začátku byly všechny klauniády pro děti, pak jsme přibrali geriatric, vznikly různé speciální programy... může ZK podle tebe zamířit ještě na další místa?

Myslím, že ten náš záběr se rozšiřuje pořád. Co by tady ještě bylo možné? Dospělí. Taky jsme to už trochu dělali, a nějakou zkušenost tak máme. Zajímavé je, že jsme měli projekt online klauniád na Skypu už mnohem dřív, než přišla pandemie. Ta zkušenost se nám taky hodila. Nebo bychom mohli mít horkou linku pro lidi, kteří se potřebují trochu zasmát. Podle Světové zdravotnické organizace přibude psychických problémů, nejen u dospělých, ale i u dětí. Pandemie bude mít

podle mě velký psychický dopad na teenagery, protože mají biologicky danou silnou potřebu společenského kontaktu. A když ho nemají, trpí tím. Možná by stálo za to nějak se zaměřit na tohle.

GARY EDWARDS

Hudebník, profesionální klaun a zakladatel obecně prospěšné společnosti Zdravotní klaun v České republice. Američan, který se do České republiky dostal před 30 lety a našel tu nový domov. Přinesl sem a rozvinul myšlenku Zdravotních klaunů, umělců, kteří nosí humor a smích tam, kde je ho nejvíc potřeba.

PETR JARČEVSKÝ

Umělecký ředitel Zdravotního klauna a jeden z prvních klaunů, kteří se připojili ke Garymu. Dnes se zaměřuje především na odbornou a uměleckou přípravu týmu Zdravotních klaunů a spoluvytváří nové programy a projekty.

Já na tebe ale mám také otázku: Jsi v organizaci skoro stejně dlouho jako já. Jak ten projekt změnil tvůj život?

Ty znáš odpověď. Samozřejmě změnil, už proto, že tu práci vůbec dělám. Ale pamatuju si svůj úplně první workshop v Brně v nemocnici, že mě to nadchlo. Já jsem byl z divadelní fakulty zvyklý pracovat jinak – tohle proti tomu bylo strašně intenzivní a niterné, byla to pro mě strašně intimní věc. To se mi na tom líbilo úplně nejvíc – ta investice do lidí, a že na tebe někdo řve a nutí tě a zdíme z tebe všechno, a to je vlastně ten největší dar. I mě to změnilo. Nebylo pro mě ani tak důležité, že jsem začal, ale že jsem nikdy neskončil. Kolikrát

si můžeš říct, že se na to už vyprdeš, ale pak to neuděláš. A to je ta největší odpověď. S divadlem jsem skončil, někde jsem dal výpověď, ale tady ne. Nejde ani tak o to, co uděláš, ale co neuděláš. Že neskončíš. Nedokážu si představit, že bych s touhle zkušeností dělal něco jiného.

Třeba bys pracoval v divadle.

Máš pocit, že jsi změnil životy dalších lidí v organizaci?

Každopádně to není moje vina! (smích) Lidé mi to občas říkají, ale já za to nemůžu. Přečtete si pozorně příbalové informace! (smích) Můžeš samozřejmě vytvořit nějakou strukturu, organizaci, kde jsou dobré podmínky k růstu všech zúčastněných, a já doufám, že ZK je přesně tohle. Myslím, že pro mnohé umělce je možnost používat umění k bezprostřednímu přínosu na sociální úrovni radostná sama o sobě a může je podněcovat k dalšímu rozvoji. Jinak se totiž většinou společenským přínosem své práce příliš nezabýváme. Já jsem se o to ve své umělecké práci vždycky nějak snažil. Mohl jsem se vydat různými směry, nabízely se různé možnosti, ale já si vědomě zvolil, že chci lidi rozesmávat. Byla to trochu náhoda, ale taky to vyžadovalo vědomé rozhodnutí.

Rozesmát lidi je pro tebe největší hodnotou?

Vždycky jsem to musel trochu obhajovat, protože někteří lidé ode mě měli jiná očekávání a rozesmávat lidi se jim nezdálo dost dobré. Nepřipadalo jim to jako smysluplné využití mých možností, času a sil. Ale vždycky jsem věřil, že rozesmávat lidi je dobrá věc, že to světu nějak pomáhá. Obhajuji to i sám před sebou. Když se podíváš na všechno, co v životě děláme, dá se na to dívat také tak, že nám všem jde o jedno a totéž: být šťastní. Rozesmávat lidi a rozdávat štěstí, navíc s exponenciálním dopadem, vůbec není špatné povolání. Možná je to nakonec ten nejsmyslnější způsob, jak působit na okolní svět. Zdravotní klaun v tomto směru působí naprosto jednoznačně – úsměv, smích v těžké situaci je možná to nejčinnější. Sloužit světu je dobrý pocit...

Co bys u příležitosti toho 20. výročí popřál organizaci?

Tak přání, jo? Aby všichni, kdo spolu v organizaci pracují, měli z práce pořád radost. A aby nezapomínali, že tím přispívají světu. Tak jsme formulovali i poslání celé organizace.

Gary, děkuji za rozhovor – a za Zdravotního klauna.

